

חטיבת קובפאק

(למבנה הפרטיזניות הסובייטית)

העולם יודע, בקיום כלליים, מה פעלה תנועת הפרטיזנים בברית-המועצות בשנות-המלחמה המכריעות. אך כיצד פעלה זאת? איך התקינה ואירגנה את עצמה למאבק זה, — "יוצא דופן", לכאורה, לגבי כל כללי האיסטרטגיה והאירגון הצבאי — וכיצד קיימה את עצמה במהלכו? לא מעט תשובות לשאלת אלו — תשובות השופכות אור חדש על כל מסכת האירגון והמעשה היומיומי של הפרטיזנים — ניתן למצוא בספרו של גיבור ברית-המועצות, פ. ורשיגורה, המתאר את פרשת פעלה של חטיבת-הפרטיזנים הגדולה (אוקראינית, בעיקרה) בפיקודו של ס. קובפאק¹). את פרשת מסעותיה של חטיבת-קובפאק נביא בחוברת הבאה.

מבנה החטיבה ואירגונה

בצורות-האירגון של הפרטיזנים בוטא והשתקף לא-מעט מתכונתם הכללית ומאורח-פעולתם המקורי וכן מה"סגנון" וההוי של הגייסות הללו, המיוחדים-במינם. בתקופה שעליה מקפד פ. ורשיגורה (43—1942) היתה חטיבתו של קובפאק מורכבת מארבעה בטליונים — אמנם, שונים מאוד בגודלם. הבטליון הראשון מנה כ-850 איש, מחולקים ל-13 פלוגות; וזה פירטון: הראשונה — רובאיות; שנייה ושלישית — תת-מקלעניות (בעיקרן — אנשים צעירים, שהגיעו מהצבא — עקב כיתור, או סיירות נועזות-מדי) רביעית — רובאית (בפיקודו של מיישיהיה מנהלו של בית-הספר התיכון בפוטיבל) החמישית — פלוגת-נשק-מסייע, (מזויגת בתוחת אנטי-טנקי בן 45 מ"מ, שש מכונות-יריה "כבדות" ומרגמה כבדה); הששית והשביעית — רובאיות; השמינית — פלוגת נשק מסייע, כדוגמת החמישית; התשיעית והעשירית גם הן רובאיות; יתר שלוש הפלוגות — קטנות לפי מספר אנשיהן, בעלות תפקידים מיוחדים — לייקוש, חבלה וסיור מרוחק, וכן לריגול נגדי. כמרכזן, מחלקת-הפרים, חבורה של אנשי-קשר, ואפסנאות ראשית הדואגת לחטיבה כולה. הבטליון השני מנה כ-250 איש, מחולקים לשלוש פלוגות — שתיים רובאיות ואחת של נשק מסייע. אכן, היה בו אחוז בלתי-ישיכה של מכונות-יריה "כבדות". הבטליון השלישי — כ-300 איש, מחולקים לארבע פלוגות וכן הרביעי — 300 איש, מחולקים בשלוש פלוגות. גם לכל אחד מהבטליונים הללו היתה מחלקת-סיירות, כיתת יוקשים-מחבלים משלו. קובפאק, מפקד החטיבה, הוא גם מפקד הבטליון הראשון. ואלו מפקדי יתר הבטליונים נתונים למרותו במטה החטיבה.

מבנה בלתי רגיל זה של החטיבה יש לראותו לא רק כפרי צרכים אופרטיביים מסוימים, אלא גם כתוצאת התפתחותן ההיסטורית של הפלוגות הפרטיזניות שנצטרפו במשך הזמן, לגרעינו הראשון, הקטן, של קובפאק. כמה וכמה פלוגות נבנו לפי עיקרון טריטוריאלי — כן, למשל, היתה הפלוגה השמינית מורכבת כמעט כולה מחושבי שני כפרים, ליטבינוביצי וורגול, שבנפת פוטיבל; הפלוגה התשיעית — מחושבי הכפרים ביבלינו וברוסקי וכו'. (אגב, אף שם המשפחה של כולם, כמעט, היה ביבלין); לעומת זאת היתה הששית מורכבת בעיקרה קצינים וסמלים של הצבא האדום, שניתקו מחטיבותיהם אגב כיתורים. עם התרחקות ממקומות-המגורים והופעת "פנים חדשות" בחטיבה — השתנה בהדרגה גם הרכב הפלוגות

(1) "אנשי המצפון הטהור"; ראה, "מערכות", חוב' ל"ו: "אנשי קובפאק".

והתאם לצרכים הטקטיים — כי גידול החטיבה והשגת נשק נוסף וכבד חייו הרכבת יחידות-משנה שונות. בעלות אופי מיוחד — והאנשים חולקו בהתאם לכך. אף על פי כן, לא הביא אף תהליך זה לידי צורת הארגון הצבאי המקובל. והעיקר — לא נעשה שום שינוי אירגוני, אלא אם כן נתגלה צורך ממש בכך; והשמירה, בגבול האפשר, על הדפוסים ה„אורגניים“ של חבורת שכנים ומכרים נשאה את פירותיה ושילמה את רווחיה, בליכודן של יחידות-המשנה ובהידוקה של חברות-קרב בין אדם לאדם, אף כי לעתים גם הכבידה במקצת על הנהגת סדרי המשמעת הצבאית המובהקת. בה הוחל כעבור זמן.

אף ה**בטליונים** עצמם נוצרו ונתהוו באותה הדרך, ה„היסטורית“ וה„גיאוגרפית“ גם יחד. הם קמו מתוך פלגות-הפרטיזנים האזוריות השונות של אותו גליל סומי שבצפון אוקראינה המרכזית. על כן גם שמרו על שמותיהם הראשונים. הראשון (של קובפאק), היה הבטליון הפוטיבלאי; השני (של קולבקה) — הגלוחובאי, השלישי (של מטיושנקו) — וכל אלה הם שמות, העלולים עוד להופיע לעיני הקורא שיוסיף להתעניין בפרטי עלילת ה„קובפאקים“ — השליגינאי, והרביעי (של פודוליאקו) — הקרולובציאי. עם כל התמורום והתוספות שחלו בהרכבם האישי — הוסיפו הבטליונים לשמור על צביגונם המקומי המלכד, ולטפח רגשי-נאמנות קיבוצית וגאווה על עברם והישגיהם.

מובן מאליו, כי במבנה המיוחד הזה זכה הבטליון הראשון שהיה שוה בגדלו כמעט ליתר השלושה — למעמד מיוחד, על כל פנים, מחמת העובדה שקובפאק עצמו היה מפקדו — ומתוך כך היו מפקדי הפלוגות שלו קשורים ישר למטה החטיבה, ונהנים על ידי כך מעצמאות-יתר וחופש היזמה.

ועוד דבר הנותן מושג על מבנה החטיבה למעשה, ועל גדלה. בסוף 1942 היתה חטיבת-קובפאק מובטחת באמצעי תובלה ותנועה מספיקים: בקיץ — עגלות, ובחורף — מגורות, ומרבית האנשים היו מצוידים, בשעת תנועתם, בכלי-רכב אלה. יחידות הסיור והגיוש, וכן יחידות המקשרים היו רכובות בעיקרן, וגם דבר זה סייע להשגת ניידות רבה. והנה, על גודל היחידה, בתורת שדרת-מסע, ניתן לדון לפי אחד מפרקי הספר, המתאר כיצד (ברגע של הבקעת טבעת-אויב, בראשית פברואר 1943, בבילורוסיה) נאלצת שדרת כלי-הרכב לעבור בנסיעה מהירה נקודה מסוכנת במעבר נתיב ראשי של מסילת-הברזל. על אף דהרת המרוצה של הסוסים על פני דרך-שלג כבושה כדבעי, ועל אף „מטר מכות-המגלב של הרפכים“ — נצטרכה השדרה כולה לשעה וחצי כדי לעבור את מקומו-הסכנה הזה. לדבר זה — לשיעור ארכה של שדרת-המסע, הכבולה במידה מסוימת לדרך, גם בשעה שפלגות ההבטחה הרגליות נעות משני עבריה, בשדה או ביער — נודעת, כמובן, חשיבות מיוחדת בזמן שהחטיבה נאלצה, כמו במקרה הנ"ל, לחצות בדרכה ענקי-תחבורה של האויב, כגון: כבישים, מסילות ברזל, ולעתים — נהרות, וכו'; כי כשם שהשדרה חוצה את נתיבי-האויב כן עשוי הנתיב לחצות את השדרה בשעת המעבר, ע"י כוחות אויב העלולים להופיע בו. גם זה היה שיקול רבי-ערך נגד גידול מופרז של החטיבה.

הזיין

בראשית המעשה, כלל אונה של יחידת קובפאק מספר רובים ישנים, שנשארו עוד מימי ה„אוסוביאחים“²⁾ הפוטיבלאי ונשק עוזב שנאסף לאחר נסיגת הצבא האדום. הקושי העיקרי היה בהשגת תחמושת נוספת. ומהאי טעמא, מילא תפקיד זה רב הנשק שנלקח בקרב מאת האויב — ואת התחמושת לו ניתן „לקבל“ במקום — ושבמשך הזמן נעשה לנשקה העיקרי של החטיבה. מקור „אספקה“ זה אמנם גרם לכך, שלא כל היחידות היה זיונן שוה — לא בסוגי הנשק, ולא בהרכבו לפי הסוגים. הפלוגה השלישית — הטובה בחטיבה, שידעה לקחת שלל-נשק מהאויב בקרב, היה לה אף עודף של מכונות-יריה

(2) „אגודה סובייטית להתגוננות אנטי-מטוסית וחמיית“ — כעין ה„גא“, אך בצירוף מספר תפקידים באימון צבאי-ראשוני של האוכלוסיה. — המערכת.

ומרגמות, בעוד שלשביעית לא היו מכונות־יריה כלל. מפקד החטיבה מציע לפלוגה השלישית למסור את העודף לשביעית. כדי להבין את סגנון הדברים ואת טיב המחזות שנתחוללו, יש למסור כאן את האפיוּדה בשלמותה. מפקד השלישית, בחור נועז ומסור, אך "יוצא־דופן", מסכים למסור את המלאי המיותר שלו, אבל בתנאי שהדבר יעשה כשתי הפלוגות ערוכות בסך, זו מול זו. הפלוגות מסתדרות בשתי שורות, ומפקדיהן לפניהן. ומפקד השלישית פותח בנאום: "אנשי השביעית" הוא אומר — "כולם חיילים אמיצים, שמעולם לא ראו מכונת־יריה, לא גרמנית ולא הונגרית; ואיך יראו? הרי הבורחים מן המערכה אין בגבם עינים! ומתוך כך החלטנו — אומר הוא — להשאיל לכם משהו משלנו. כמה מכם חברי המפלגה הקומוניסטית? אחד־עשר? טוב, תקבלו אחת־עשרה מכונות־יריה (בעצם, כנראה, "מכונות־יריה של־יד", לפי מונח הצבא הרוסי, דהיינו — מקלעים) אבל בתנאי, שאחרי כל קרב אקח חזרה שתי מכונות־יריה. כי הרי בינתים עליכם ללמוד לכבוש את החסר מידי האויב; אבל אם חלילה תאבד לכם אחת — אפרק את הנשק מכל הפלוגה, אכריח אתכם לרעות את הפרות והחזירים "בשבילנו" — ואנחנו נלחם גם לכם". אכן, נאום מזהיר זה אומר: "דרשני", מכמה בחינות: (א) איך מסכים הפיקוד העליון לדיסקרדיטציה כזו של מפקד ויחידתו, בלי להוציא מכך מסקנות מרחיקות לכת ובלו שיוחלף המפקד או תפורר היחידה? (ב) איך ניתן לקשור פיקוד אחיד ותיכנון מרכזי, — בתנאים כאלה של "בעלות פרטית" על נשק? — ניתן אולי להצדיק את הדבר לגבי העודפים על התקן המקובל של זין הכרחי ליחידה — אך בודאי לא לגבי חלוקתם של כלי־הנשק הנחוצים והמצויים בעין בין היחידות. גם הערת המחבר, שהפלוגה השביעית נשארה מעתה נושא ללצון ולעג כללי, עד שרכשה לה במעשיה מקום כבוד בחטיבה, אין בה כדי לתרץ את השאלות דלעיל ולתת באור מספיק לאינצידנט הנ"ל. אכן, גם כאן, כנראה מתגלים כמה מהקוים השלייליים של "נוסח־פרטיונים", שהפיקוד החל, כעבור זמן, לעקור אותם באופן שיטתי.

בכלל אין לומר, שהחטיבה לקתה בחוסר נשק, ובזאת אפשר היה להיוכח גם מפירוט הרכב הבטליון לפי הפלוגות. שניתן כבר בפרשיה הדנה במבנה של חטיבת־קובפאק. אכן, כאמור, היתה קיימת בעיה רצינית של תחמושת רוסיית לאותם כלי הזין שבשימוש, אשר מסיבות אלו או אחרות היו לא משלה־האויב, וכן של חמרי נפץ מרסקים; אך על כך יש לדבר בעצם בקשר לענין הקשרים של החטיבה הנודדת עם "האדמה הגדולה"³. לענין הזין ראוי לציין עוד שני פרטים. אותה פלוגה שלישית נודעת שיחק לה מזל, לכבוש מהאויב לא רק צמד מקלעים, אלא גם מרגמה, ואף תותח. מפקד הפלוגה, קיפנקו, הודיע שהוא מוותר על התותח לפלוגתו. וטעמו ונימוקו עמו: "בכור־שטן, לשם מה דרוש הוא לי? אם תותח יהיה בפלוגה, הרי תתחיל בה הפקרות ממש, לעזאזל. גרמני אחד יתישב לו להתגונן מאחורי גדר — וכבר יצעקו: "הב את התותח!" ועד שיגלגלוהו ועד שיציבוהו — והרי אותו גרמני יושב לו שוב מאחורי גדר אחרת. ענין אחר בתכלית הם הרמון, תת־המקלע — בהם משיגים אנו את ה"פריץ" בכל מקום וגם בנאמנות, וגם במהירות!". והיה בהערתו זאת משום בטוי מסכם לנוהג הטקטי של אותה פלוגת מת־מקלענית ובת־העזה, שעוד ידובר בה בתיאורי מסעות קובפאק וקרבותיו בחוברת, "מערכות" הבאה.

ולענין התותחנות בחטיבה הקובפאקית בכללו. מספר התותחים היה קטן מהממוצע התקין בשביל חטיבה דומה בגודלה בצבא הסדיר. למנין התותחים היו מצרפים גם את התותחים האנטי־טנקיים הקלים (45 מ"מ) אך ביסודם היו תותחי הסוללה — בני 76 מ"מ, מסוג התותחים ה"רגימנטיים" שבצבא הסובייטי, דהיינו מקוצרים (וקלי־משקל) לעומת

(3) דהיינו — עם שטחי רוסייה העיקריים, שבידי הצבא הסובייטי — להבדיל מ"חבלי־פרטיונים", שנכבשו ואורגנו בעורף־האויב.

נותח-השהדה התקין בן אותו קוטר עצמו. קלותם זו איפשרה יותר את טלטולם על פני שטחים קשים או, בתנאי קרבה רחובות, למשל, בכוח-אדם תחת סוסים, והילכך התאימו להסתערויות מקרוב, ב"כינוד-ישר", על בנינים מבוצרים, אף כי יכולתם הארטילרית הופחתה על ידי כך. אכן, בשימוש בהם, בלט לעתים קרובות ניצול ערכם הפסיכולוגי, והם נתנו יציבות לחטיבה, במידה שלא היתה אפשרית בלעדיהם. למותר אולי לציין שבתנאים הנ"ל היתה בקיאות מקפת במערכת רחבה מאוד של כליוני מטיפוסים שונים לאחת הסגולות הראשיות של פרטיון ותיק.

האספקה

לעומת כמה ענינים אחרים, הרי ניתן לומר, כי השגת הכלכלה לאדם ולבהמה היתה אולי אחת הבעיות הקלות ביותר. אכן דבר זה — להשיג כלכלה מידי האויב — היתה קל באופן יחסי לעומת השגת הנשק. בנקודות רבות, פזורות על פני שטחי הכיבוש הגרמני, מצויים היו מחסנים עצומים, בהם ריכזו הגרמנים מזון וסחורות ממינים שונים, הן אלה שבאו מגרמניה והן אלה שרוכזו בארץ עצמה, כדי לשלחם לגרמניה. לרוב נשמרו המחסנים ע"י יחידות קטנות ולא היה קשה ביותר להשתלט עליהם — ביחוד לחטיבה בעלת עצמה ניכרת כחטיבת קובפאק. אין ספק, שלא מעט מהמזון, — החציר והשעורה — באו מאוכלוסית הכפרים, ורובו מדצון (חוץ, אולי, מאזורי ההתיישבות הגרמנית שבוהליון) ובעצם, הלא רק מציאות זו של רשת-אספקה ענפה משל האויב, היא שאיפשרה לחטיבה את נידותה ה"איסטרטגית" לאורך ימים. אפשר לומר, כי מעטים היו כוחות פרטיזניים בעולם, ששאלת כלכלתם נפתרה בקלות וברוחה כזאת — חוץ מבמצבי-כיתור חמורים, כמובן.

בעיה רצינית יותר היתה אספקת בגדים ונעלים. בתחילה לא היה רצון להשתמש בבגדי הצבא הגרמני או ההונגרי, אך הדבר הפך כעבור זמן לבעיה "פוליטית" ממשית מאוד. כל איכר היה מוכן לחלק עם הפרטיון את פת לחמו האחרונה; אולם זוג מגפיים שנלקח מאיכר — היה עלול לשנות לגמרי את יחסם של תושבי כל הכפר לפרטיזנים. בשנת 1942 הוחלט לעודד את השימוש בבגדי האויב; וכדברי אחד הסיירים: "לעבור לאספקת אדולף היטלר". לקראת החורף כבר היתה החטיבה כולה מלובשת כדבעי בתלבושת גרמנית והונגרית. "אספקה עצמית" זו הפכה גם לגורם מדרבן בין הפרטיזנים — האמיץ יותר היה משיג יותר נשק ויותר בגדים. אכן, הדבר גרם לעתים גם לאיבהנות מסוכנות — בעיקר, כשהודמנו עם יחידות-הפרטיזנים מקומיות, בטרם הוקם המגע עמהן; כי אלה חשבו לרוב את הבאים, בשל לבושם, לאנשי המשטרה הרוסית או ה"קוזקים", או הגדודים הרבים האחרים, ששיתפו פעולה עם האויב.

קשר

הקשר הפנימי קיים, בעיקר, ע"י רוכבים, וכן ע"י רציים-רגלים (דבר זה היה תלוי כמובן, בתנאי המרחק ובמצבי-הקרב). אמצעי-קשר אחרים נזכרים רק בתנאי חניה — אשר היתה בחטיבתו של קובפאק במשך תקופות לא-קצרות; מצב חולף בלבד. הקשר עם ה"אדמה הגדולה" מתקיים ע"י רדיו, ואוריונים, חוץ ממסירת דו"ח וקבלת הוראות, משמש הקשר הזה במטוסים בעיקר להעברת פצוצים ואספקת תחמושת וזמרי-נפץ. כי הפצוצים הכבידו על החטיבה בהרבה, ומציאותם היתה מקטינה מאוד את כושר תנועתה. הצטברות פצוצים רבים, בתנאי פעולה בעורף האויב, היתה עשויה לשתק לגמרי. ולא עוד, אלא שנודעה חשיבות מיוחדת לדבר מבחינה פסיכולוגית. פרטיון יודע שאין הוא יכול ליפול בשבי, — והדבר מגביר את כוח עמידתו בקרב; והיה דרוש לו ביותר, נוסף על כך, הבטחון שלא יעזבוהו פצוצי בשדה-הקרב או בשטח האויב, ושיעשו הכל כדי להציל את חייו.

נקל להבין על שום־מה היתה אספקת תחמושת רוסיית ואותם חמרי־הנפץ הדרושים במיוחד לתפקידי חבלה מסוימים, שהגרמנים לא נהגו להחזיקה במחסניהם הם, לבעיה כה רצינית; כי הלא היה הדבר מאות ולעתים אלפי ק"מ מאחרי חזית האויב, ודברים אלה אפשר היה להשיג רק בדרך האויר. היה זה מתפקידו של המטה המיוחד לקשר עם היחידות הפרטיזניות, שהתקיים במוסקבה — להבטיח את האספקה הדרושה והוצאת הפצועים — אך זה בתנאי שהפרטיזנים עצמם היו מארגנים את שדה־החניה הדרוש, עומדים עם המטה הנ"ל בקשר מתמיד ומסודר, ופועלים לפי הוראותיו. מובן מאליו, שהענין לא תמיד היה „חלק" לגמרי. יש בסיפור תיאורים נהדרים ללילות רצופים של ציפה עצבנית לאוירונים שאינם מגיעים — וגם לאחר שהם נראים כבר במרומים, מנקר הספק בלבבות: האם יצליחו המטוסים העמוסים לעיפה לרדת בשלום בשדה־החניה הזמני, שנבנה מניה־ובה, או אולי אין כאן אלא מזימת אויב להתקפת־פתאום מתאויר. האלוט פעל כאן, לפי האמור לעיל, מתחנות בלתי־נעות ולתכליות „אסטרטגיות", לעומת זאת לא מצאנו כל זכר לשימוש טקטי־באלחוט, מכלי־רכב מותקנים לכך, ובתנועה ובכלל, לניהול יחידות החטיבה בקרב ובתנועה; ועל אחת כמה, אין זכר למכשירי־אלחוט נישאים אישית ולקשר אלחוטי עם קבוצות־זעירות, כמקובל בחילות „קומנדו" (ואחרים) במערב, בתקופה האחרונה.

מיור ש. רבינוביץ

מלקח השירות בחי"ל

ב. מנסיון השתתפותנו ב„מלחמה רבת"

השתתפות אנשי־הצבא העבריים והחטיבות היהודיות במסעות־המלחמה האפריקאיים והאיטלקיים של הצבא הבריטי נתנה להם הזדמנות מעשית ראשונה להציץ במאורגן לתוך עולם „המלחמה הגדולה", והצבא המסודר הפועל בה. ניתן לומר, שהלקח המיוחד הראשוני שבפרק זה הוא, בפשטות, הרחבת מושגים על היקף כוחות המלחמה, צרכיהם וצורת ההתנגשות שלהם. נסיון כזה מלמדך לנתח תופעות לפי קנה־מידה שונה מזה שהיית רגיל בו. הוא מקנה לך חוש פרופורציה חדש להערכת חלקים שונים במכונה הצבאית, הן ביחידות שונות, והן בכלי־נשק לסוגיהם.

אין הכותב סבור שמתוך כך עלול להינצר יחס של ביטול ל„קטנות". אדרבא, נסיון זה יוצר בכ יחס הבנה, וכוח גיתוח ריאלי, לתופעות המקומיות הידועות לך והעלולות עוד להזדמן לך, בלי למצט את דמותן כלל — בצד הבנה חדשה לתופעות גדולות יותר בעולמנו. מגע זה עם מכונת־המלחמה העולמית יש בו כדי לעקור את ההערכה ההיסטרית לתופעות שונות, הבאה כרגיל מתוך בערות

הגזמה, — ועם זה מקנה הוא כושר להעריך הערכה נבונה ונכונה יותר כל כוח, לפי גדלו, בהתאם לתחומי יכולתו האובייקטיבית, ולשדה־פעולתו המיוחד. הייתי אומר, שאתה רוכש לך כוח־שיפוט בריא ונכון, הנובע, בין השאר, מהכרתך שעדיין הנך לא־במעט בבחינת בור לגבי הרבה גורמים נוספים, שבלעדם אין גם להבין את הנעשה כולו.

* * *

במסעותינו הרבים עם הצבא הבריטי לא נתקלנו (לפי טיב השטחים בהם פעל) בתמונות של תהליכי ייצור מלחמתי רב־מידות. לעומת זאת, נתקלנו בבעיות של שלב גבוה יותר, הבא על גבי הבסיס הזה של הייצור — כמו, למשל, בעיית האספקה. למדנן להכיר את בסיס־הענק, שהקמתם ארכה שנים, ושיש מהם שהכילו ציוד מלא (משרוך־נעל ועד טנק ותותח) עבור 20 דיבizioות בבת־אחת.

נתקלנו בתיכנון מהסוג המחייב להזמין לפחות חצי־שנה לפני הפעולה את כל־הציוד ואביוריו ממרכז־הייצור (לאחר שכבר יצרו). בשטח התחבורה ואפשרויות האספקה התלויות בה נפגשנו, למשל, בחישובים על יכולת משא של כבישים, יכולת עבודה של מתקני נמלים, מספרן של מסילות־ברזל ומספרי הקרונות שעומדים לרשותך, — וכן תובלת־המכוניות לסוגיהן; ומה ניתן, למעשה, לבצע בסוגיית־תובלה אלה בתנאים גיאוגרפיים ואופרטיביים מסוימים¹). צא וראה את רשת צנורות־הבנזין בלבד, לאורך מאות ק"מ ועם תחנות השאיבה, אשר הותקנו לאפשר הנהלת־קרב בלתי־פוסקת וגמישה, ויהיה זה בתנאי התגוננות או במצב של התקדמות ורדיפה. הכר מקרוב את בעיות הדרכים, בניינן, תיקונן והסדרת התנועה בהן, לאורך ורוחב מדינות שלמות, על מנת שאפשר יהיה להעביר בהן כוחות גדולים בזמן קצר לשדה־המערכה, ויחד עם זה לשמור על אספקה סדירה לכולם²).

והנה עוד דוגמה, משטח אחר במקצת. נודמן לנו, להכיר את "סיו־הצילום" האוירי, והפיענוח של תוצאותיו. אתה נוכח איך ממרכז אחד "מכסים" מדי יום את המטרות שמעוניינים בהן על פני חצי־יבשת אירופה; ובמשך כמה שעות אתה מקבל מאות אלפים תמונות מסידרת "מרובעים" מסוימת, שנדרשת לך; ולא עוד, אלא שכמה שעות לאחר הצילום אתה מקבל פיענוח מלא של התמונות, וציון העובדות הצבאיות שהן מכילות, לפרטי־פרטיהן.

1) וכל זה, כמובן, לא מבחינה "סטטיסטית" — או אפילו — לוגיסטית־גרידא, כי אם גם כגורם אופרטיבי בלתי־אמצעי: — כך, למשל: מה מספר מכוניות־נושאות־האספקה (או — נושאות־דגלים־מוסעים) אשר קטע־כביש נתון יוכל ל"העביר" דרכו בפרק זמן מסוים: לפי צורך הדיווח של תנועת המכוניות בשל הסכנה מפני התקפה מהאויב, האפשרות של תנועת־רכב נגדית, ושאר מסיבות שהמציאות קובעת; והרי כל אלה — תנאי חיוני לחישובה של אופרציה או־ר־שהיא. — המערכת.

2) על בעיות אלו, ואחרות הקשורות בהן, ראה ביתר פירוט והרחבה: "התכונה לפלישה", מערכות כ—כ"א.

ההתנגשות עצמה בין כוחות גדולים — זהו פרק מענין בפני עצמו. באה שעת ההיערכות הסופית. האוירה הנפשית מתחשמלת באופן מיוחד במינו. מה שחינו בארמיה-השמינית באיטליה היה בערך כך: ההתחל הוא ע"י פעולת „ריכוך" המבוצעת ע"י האוירה. קבוצות-קבוצות טסים-עוברים גבוה האוירונים, למטרות רחוקות שמעבר לקו, ל„רפך" את האויב. מפציצים את קו-התחבורה והאספקה, את מקומות הריכוז של הגייסות, וכו'. במסע-ההתקדמות הגדול בו השתתפה הבריגדה-המוגברת, דומני נמשך הדבר באופן סדיר יום תמים, ממש כ„רכבת-אוירית". אחר כך, מתחילה הרעשת-קני-האש, — עבודת התותחנים; זהו כבר „ריכוך" שבדרגה-שניה, ומדיקת יותר, באיזור-המטרות הקרוב יותר אל קו החזית עצמו. אחרי כן, בשעה הקבועה-מראש, מתחילים בנקודות שונות לאורך קו-החזית הנסיגות של התקדמות ופריצה; בתחילה — ע"י „חוד" קטן, ואחר כך, עם גילוי נקודות ההתנגדות האויבת — במכות יותר נמרצות, קצרות ומהירות, של שריון ואש מרוכזת; עד שנוצרת פריצה, — ואז מנסים להשתחל דרכה ולהרחיבה. שדה הקרב, שבמשך כמה ימים כנסה רק שטח קטן, מתרחב. ניצול הפריצה נעשה במלוא המהירות. כוחות גדולים מבקיעים דרכה וחודרים אל תוך כל תא של אורגניזם-הצבא האויב, חדור והרוס. משתייר המתח הגבוה של האוירה, הנוסכת. על החייל-הבודד רוח-הקרב והמרץ-עבודה בלי גבול. אלה הם ימי ההתרגשות המשותפת, שחותמים את תחושת-החברות ודריכות-הרוח של הצבא.

כל פרשות-המערכה האלה (הבאות זו לאחר זו) יחד, לא בלבד שהן מעוררות התפעלות בהיקפן, אלא שהן גם מעידות על תיכנון עליון, שבו נקבעים דברים לפי שיקולים הנתונים בידי המצביאים הגבוהים, ושלאו דווקא אתה זוכה להבינם בהיותך בדרגה נמוכה יותר, או באיזו יחידה או מבנה-צבאי בעלי תפקיד מקומי; כי איזור ראייתך ושיפוטך הנו אז, לרוב, מצומצם יותר, ואינך יכול להבין את הכוונות הסופיות של כל מערכת-הפעולות כולה אלא לאחר זמן, כשנתגלו אף לך הדברים או שבינתיים הגיע כבר שמע הגורמים האלה לאוזן, ואתה יודע את סוד צירוף-המסיבות המיוחד והחינוי אשר הוא שהצריך קביעת מגמה ידועה.

אין הכוונה כאן להלל ולפאר ולשבת, ולאמר שכל מה שמנהלי המלחמה לדרגותיהם עשו — מן הסתם נכון עשו, והדרך שבה ניהלו אותה, בשעה שלרשותם עומד מנגנון עצום, היעילה ביותר היתה. אין ספק שהיו כשלונות של חשבון, והיו גם קרבנות של שיקולים בלתי-מוצדקים, תוצאה של קטנות-מוחין, בורות, חולשות אנושיות וכוונות אנוכיות. אולם בשביל להצביע על תופעות אלה ולנתח אותן בבטחון, דרושות עובדות שאינן מתפרסמות לכלל הציבור, או, על-כל-פנים, אינן מתפרסמות אלא לאחר זמן ממושך.

אולם, ידיעה על אפשרות כשלונות צבאיים ומציאותם, שכתוצאה מהן רבבות אדם קיפחו את חייהם ומדינות שלמות נתערערו, — אסור שתמעט בעינינו את ערך הכשרון והנסיון שהקימו וניהלו את המכונה העצומה של המלחמה — כשרון ונסיון שנצטברו ונתגלו בכל שיכבה ושיכבה של המנגנון, בכל זירת-מלחמה, החל

מתורת-הקרב של החייל הבודד וגמור בהנהלת המטה של "פעולות משולבות", בהיקף של קבוצות-ארמיות, בצירוף כוחות ימיה ואויריה גדולים.

עוול עושים, — גם לעצמם — כל אלה שמצביעים על הצבא הגדול, שנתארגן בשעת המלחמה, כעל "מנגנון מסורבל" בלבד, מחוסרי-ימיה, שבזכו נורא, שיגרה ריקה, וחוסר רוח ואידיאה — הם, כביכול, הקיום האופייניים ביותר שלו. עוול הוא לחשוב ולהתיחס כך, כי טיפוח יחס כזה נושא אתו סכנה של ביטול הזולת — מכאן, ושל התנשאות היסטורית ומנופחת, שאין בה אלא צרות-מחין — מכאן, בהמשך דברי עוד אצביע ביתר פירוט מה הנז היחס הנכון אל מסגרת הצבא הסדיר, בו שירתו יהודי א"י, ובאיו מידה מקנים לנו נסיונו ולקחו ערכיך-של קיימא, היפים לכל.

* * *

מהותו של הלקח

ההשתמש חבר הקצינים והסמלים של היחידות העבריות, במידה מספקת וראוייה, בהודמנויות שהיו לו לעמוד על טיב החזיון המקיף הזה של "מלחמה רבתית", על הסתעפויותיה המורכבות, אך המשלימות זו את זו, של התורה הצבאית בימינו? — לא קל לתת תשובה כוללת על כך. רבים מדי היו הפגעים. השנים הראשונות לקיום היחידות היהודיות, שנות הזלזול בערכן — מבחן, מצד הממונים, וההיסוס הקשה בפנים לגבי העתיד, ודאי שלא סייעו לחדירה למקצוע הצבאי מתוך התמכרות שלמה, ואלו השנה האחרונה, לאחר הנצחון, באירופה, היתה גדושה דאגות ומעמסות הנובעות משליחותה הלאומית המיוחדת, ההיסטורית, של החטיבה היהודית. הרי שנותר לפליטה, למאמץ הצרוף של קניית דעת צבאית, רק פרק הזמן הקצר שבמחצית השניה של 1944, והראשונה — של 1945; ומה עבר הרבה זמן באימונים ותירגולים אינטנסיביים, או בתנאי חזית, ו"עורף-קרוב", ודאי, במקצועות השימושיים והלימודיים, שבקורסים ובתכנית אימונים, הגיעו רובם לרמה מספקת בהחלט. אך ספק הוא, אם כה רב מספר אלה שעמלו להקיף במבטם, על יסוד רכישת ידיעות מתמדת והתבוננות מנתחת, את התמונה המקפת של חזיון-המלחמה בכללותו; וכן ספק אם נוצר חבר-אנשים מספיק, שחי את ההתעניינות הזאת מבחינה אינטלקטואלית ומקצועית רחבה יותר. אכן, עם כל תוספת-הרכוש שבאה, מהיחידות ומהבריגדה — לא כל האפשרויות שניתנו ע"י כך נוצלו די צרכן.

* * *

בעקבות הפרק הקודם, הדן בלקח שלנו מזירת-המלחמה מבחינותיו הכל-ליות — יבואו עתה, להלן, כמה נושאים חלקיים, הראויים לציון במיוחד.

"גוט שפעט"